

הקשר בין ליקוי בוויסות חושי לבין רמת ההשתתפות בעיסוקים בקרב אוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש

חנה ברוך¹, רעות וינוגרד¹, ד"ר לנה ליפסקיה²

¹ סטודנטיות בחוג לריפוי בעיסוק, הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת תל אביב

² מנחת המחקר ומרצה בחוג לריפוי בעיסוק, הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת תל אביב

תוצאות

א) קשר בין רמת ההשתתפות לבין קיום ליקוי בוויסות חושי:

על פי תוצאות מבחן פירסון לא נמצא קשר מובהק בין הפרעה בוויסות חושי לבין מדד תדירות ההשתתפות ($r(p) = -0.202, p = 0.253$). כמו כן, לא נמצא קשר מובהק בין הפרעה בוויסות חושי לבין מדד מספר פעילויות ($r(p) = -0.104, p = 0.558$).

ב) הבדל בכל אחד ממדדי ההשתתפות- מדד תדירות ההשתתפות ומדד מספר פעילויות

בשאלון ה- ASAP בין גברים לנשים עם ובלי ליקוי בוויסות חושי:

• על פי תוצאות מבחן ANOVA, לא נמצאה אינטראקציה מובהקת סטטיסטית בין מגדר לקיום לקות בוויסות חושי בהשפעה על מדד מספר פעילויות של ההשתתפות ($F1=3.19, p=.084$) אך נמצאה השפעה פרקטית ברמה בינונית של אינטראקציה ($\text{Partial Eta Sq}=.096$). בקרב קבוצת הנשים ללא ליקוי בוויסות חושי נמצא ממוצע מספר הפעילויות הגבוה ביותר לעומת שאר הקבוצות (טבלה 1).

• כמו כן, לא נמצאה אינטראקציה מובהקת סטטיסטית בין מגדר לקיום לקות בוויסות חושי בהשפעה על מדד תדירות של ההשתתפות ($F1=3.24, p=.082$), אך נמצאה השפעה פרקטית ברמה בינונית של אינטראקציה ($\text{Partial Eta Sq}=.098$). בקרב קבוצת הנשים ללא ליקוי בוויסות חושי נמצא ממוצע תדירות ההשתתפות הגבוה ביותר לעומת שאר הקבוצות (טבלה 1).

• בדיקת הבדל במדד "מספר פעילויות" ובמדד "תדירות ההשתתפות" בין גברים לנשים:

✓ לא נמצא הבדל במדד "מספר פעילויות" בין גברים לנשים ($F1=2.89, p=.099$) ובין אנשים עם ליקוי בוויסות חושי ($M=16.87, SD=4.01$) לאלו ללא ליקוי בוויסות חושי ($M=18.34, SD=6.62, F1=0.107, p=.74$).

✓ לא נמצא הבדל במדד "תדירות ההשתתפות" בין גברים לנשים ($F1=1.1, p=.302$) ובין אנשים עם ליקוי בוויסות חושי ($M=2.84, SD=9.58$) לאלו ללא ליקוי בוויסות חושי ($M=3.4, SD=1.26, F1=0.097, p=.757$).

טבלה 1: מדדי ההשתתפות ("מספר פעילויות" ו-"תדירות ההשתתפות")

מספר פעילויות	ממוצע	ס"ת	תדירות ההשתתפות	ממוצע	ס"ת
גברים	עם SMD	3	17	3	0.99
ללא SMD	6	12	4.56	2.34	0.68
נשים	עם SMD	5	16.8	4.86	1.02
ללא SMD	20	20.25	5.97	3.72	1.23

דיון

- ✓ תוצאות המחקר מורות כי לא נמצא קשר מובהק בין ליקוי בוויסות חושי לבין רמת ההשתתפות בעיסוקים. ייתכן והסיבה לכך היא קיומם של גורמים אחרים המשפיעים על ההשתתפות, כגון: מצב סוציאקונומי נמוך, רמה קוגניטיבית, הדרה חברתית ועוד.
- ✓ בכל אחד ממדדי ההשתתפות לא נמצא הבדל מובהק בין גברים לנשים ובין משתתפים עם ליקוי בוויסות חושי ומשתתפים ללא ליקוי זה. ייתכן וממצאים אלו התקבלו בשל הפער בין מדגמי הנשים לגברים, אשר אינם משקפים את פיזורם באוכלוסייה.

השלכות קליניות והמלצות

1. ממצאי המחקר מעלים את הסברה כי השפעת ליקוי בוויסות חושי על ההשתתפות בעיסוקים הינה נמוכה באוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש. בהתאם לכך, יש לשקול מתן התערבויות המתמקדות בהגברת ההשתתפות בעיסוקים, על פני התערבויות המתרכזות בטיפול בהפרעה בוויסות חושי באוכלוסייה זו.
2. מחקר זה מעודד עריכת מחקרים נוספים אשר יעמיקו את הבנת הקשרים בין ההשתתפות בעיסוקים לבין ליקוי בוויסות חושי בקרב אוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש. מומלץ כי מחקרים אלו יכללו מדגמים רחבים ומגוונים ויערכו בסביבות טיפוליות שונות.
3. מומלץ כי מחקרים עתידיים יבדקו את יעילותה של התערבות סנסורית המכוונת להגברת ההשתתפות אל מול יעילותן של שיטות טיפול אחרות שאינן מתמקדות בוויסות החושי ומכוונות גם הן להגברת ההשתתפות בקרב אוכלוסייה זו.

הקדמה

ההשתתפות מוגדרת במתע"מ (ילון-חיימוביץ ועמיתים, 2006) כמעורבות של האדם במצבים ובהקשרים שונים המרכיבים את מארג החיים. בשנים האחרונות חלה התפתחות בהבנת הגורמים המשפיעים על ההשתתפות, כמו Kinnealey, Oliver & Wilbarger (1995) אשר מצאו כי ליקוי בוויסות חושי מביא לפגיעה במעורבות בעיסוקים. בדומה לכך, מחקרים שונים מצאו כי הפרעה בתחום בריאות הנפש עלולה גם היא לפגוע במעורבות בעיסוקים (Bejerholm & Eklund, 2006).

מקצוע הריפוי בעיסוק רואה את המעורבות בעיסוקים כמרכיב משמעותי בחיי האדם, המשפיע על רווחתו האישית. בשל כך ובשל ממצאי המחקרים שהובאו לעיל עלה הצורך לחקור את הקשר בין ההשתתפות וליקוי בוויסות חושי באוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש.

השערות המחקר

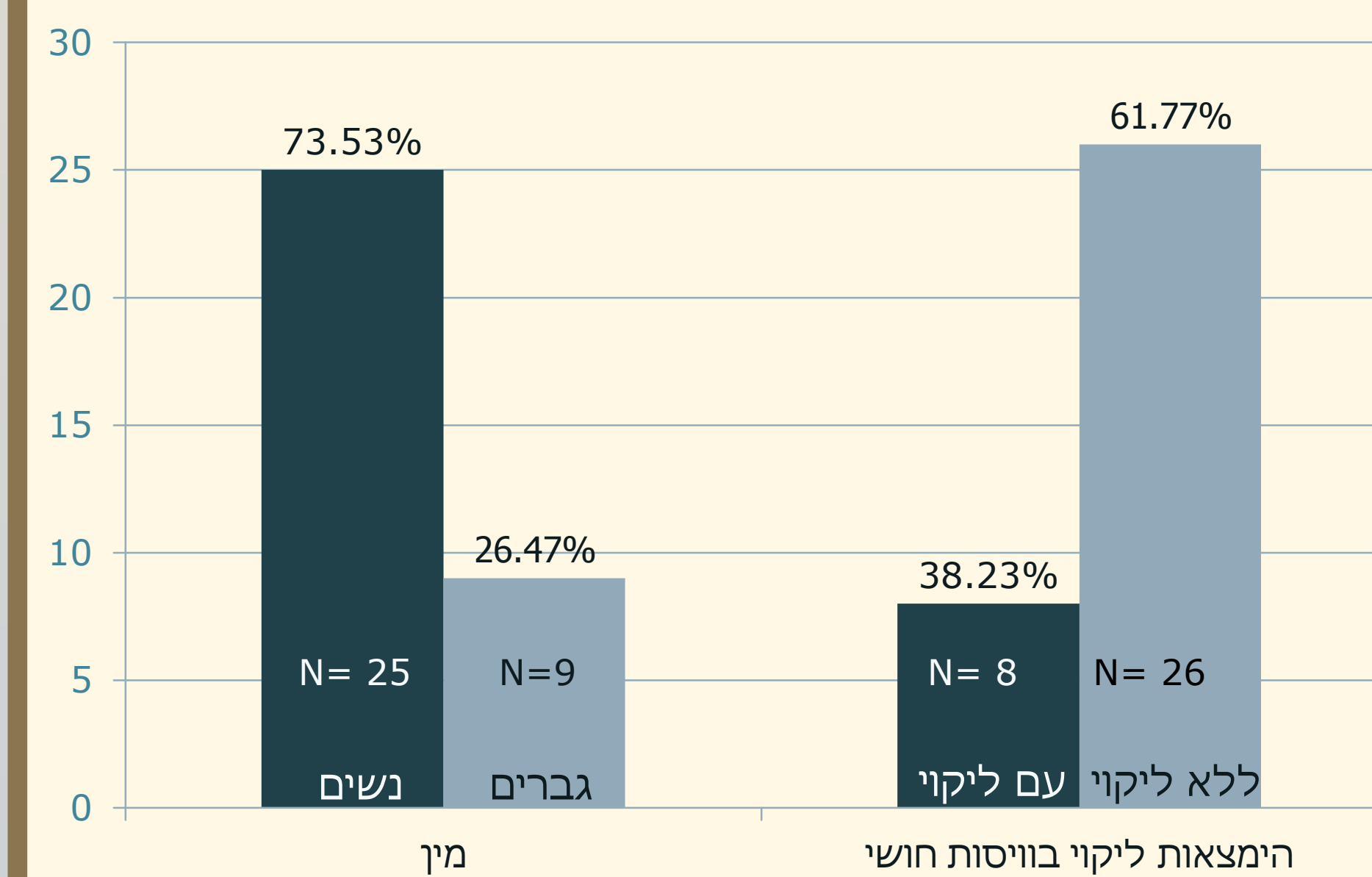
1. יימצא קשר בין רמת ההשתתפות נמוכה בפעילויות לבין הימצאות ליקוי בוויסות חושי באוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש.
2. יימצא הבדל ברמת ההשתתפות (כפי שיעלה משני מדדי ההשתתפות בשאלון ה- ASAP) בין גברים לנשים עם וללא ליקוי בוויסות חושי באוכלוסיית אנשים עם אבחנות בתחום בריאות הנפש.

שיטה

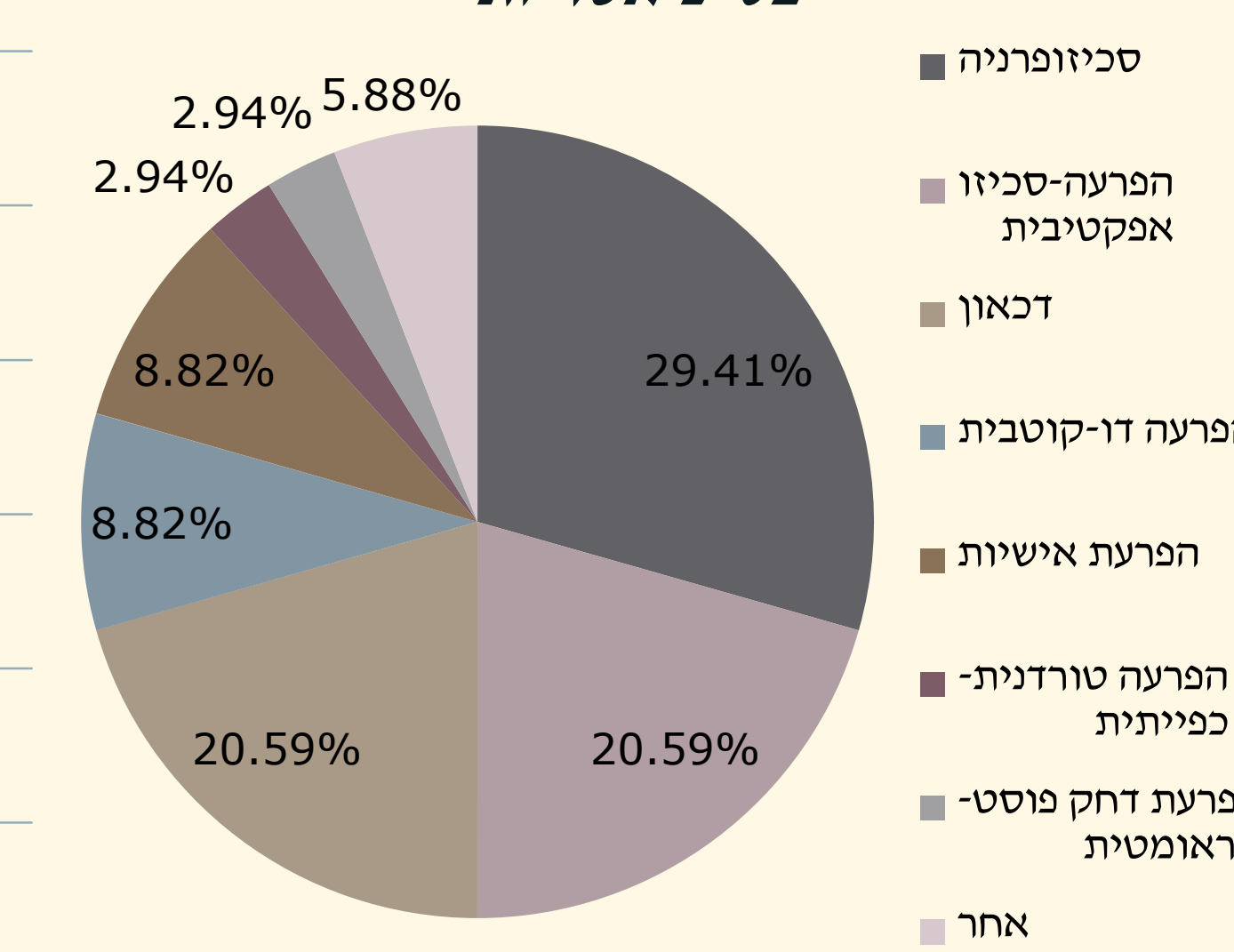
אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כללה מדגם נוחות של 34 משתתפים עם אבחנה בתחום בריאות הנפש אשר מקבלים טיפול במרכז לבריאות הנפש בבאר יעקב. הגיל הממוצע של המשתתפים הינו 37.97 שנים ($SD=12.7$), גיל פריצת המחלה הממוצע הינו 26.13 שנים ($SD=10.73$), טווח (10-59) ומשך המחלה הממוצע הינו 11.83 שנים ($SD=9.54$, טווח 0-41).

תיאור האוכלוסייה על פי מין וקיום הפרעה בוויסות חושי:

התפלגות האוכלוסייה לפי אבחנות פסיכיאטריות

כלי המחקר

- שאלון דמוגרפי- שאלון המתייחס לפרטים דמוגרפיים ולרקע הרפואי של המשתתף.
- שאלון The Israeli Adults Assessment of Participation -ASAP שאלון דיווח עצמי מהימן ותקף המעריך היבטים שונים של ההשתתפות והנאה של בוגרים בעיסוקים שונים ובסביבות מגוונות. הכלי בודק שבעה תחומי עיסוק: משפחה ובית, בילויים, פעילויות עם הילדים, לימודים ועבודה, פעילות גופנית, טיפול בעצמי ובאחרים ופעילות שקטה. השאלון מתייחס למדדים אובייקטיביים (תדירות ביצוע העיסוק, עם מי נעשה) ולמדדים סובייקטיביים (מידות הנאה ושביעות הרצון מביצוע העיסוק). במחקרנו נעשה שימוש במדדי "מספר פעילויות" ו "תדירות ההשתתפות".
- שאלון Sensory Responsiveness Questionnaire -SRQ שאלון מהימן ותקף למילוי עצמי שמטרתו היא להעריך את עוצמת התגובות ואת תדירות התגובה לגירויים סנסוריים באוכלוסייה הבוגרת. השאלון מסייע באבחנה של SMD וסיווג תת-קטגורי שלו (תגובתיות-יתר, תת-תגובתיות וחיפוש חושי). במחקרנו נעשה שימוש בחלק הראשון של הכלי המתייחס לעוצמת התגובה לגירויים שונים.

הליך המחקר

קבלת אישור לביצוע המחקר מוועדת הלסינקי של משרד הבריאות ומוועדת האתיקה המוסדית של אוניברסיטת תל-אביב ← גיוס משתתפים העונים על קריטריוני המחקר מהמחלקות השונות של המרכז לבריאות הנפש בבאר-יעקב, והחתמתם על טופס הסכמה מדעת. ← מילוי השאלונים על ידי המשתתפים בנוכחות סטודנטיות: שאלון דמוגרפי, שאלון ההשתתפות ASAP ושאלון ויסות חושי SRQ. ← עיבוד הנתונים בעזרת תוכנת SPSS 21.

מקורות:

ילון-חיימוביץ, ש., זק"ש, ד., ויינטראוב, נ., נוטה, א., מזור, נ., ושות' (2006). מרחב ותהליך העשייה המקצועית בריפוי בעיסוק בישראל. תל אביב: העמותה הישראלית לריפוי בעיסוק.

Bejerholm, U., & Eklund, M. (2006). Engagement in occupations among men and women with schizophrenia. *Occupational Therapy International*, 13(2), 100-121. CA: Avanti Publications.

Kinnealey, M., Oliver, B., & Wilbarger, P. (1995). A phenomenological study of sensory defensiveness in adults. *American Journal of Occupational Therapy*, 49(5), 444-451.